

પ્રકરણ-12

બીજગણિતીય પદાવલિ

અધ્યયન નિષ્પત્તિ :

M 707 બૈજિક પદાવલિઓના સરવાળા અને બાદબાકી કરે છે.

વિષયવસ્તુ :

12.1 એકપદી, દ્વિપદી, ત્રિપદી અને બહુપદી

12.2 પદાવલિના સરવાળા-બાદબાકી

12.3 પદાવલિની કિંમત મેળવવી

પૂર્વજ્ઞાન :

(1) ઘાત અને ઘાતાંક

(2) સરળ સમીકરણની સમજ

(3) ચલ અને અચલ

પ્રશ્ન-1 યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.

(1) $4x^2 - 3xy$ ના પદ _____(A) $4x^2$ અને $-3xy$ ✓ (B) $4x^2$ અને $3xy$ (C) $4x^2$ અને $-xy$ (D) x^2 અને xy (2) $-9xy^2z$ માં x ના સહગુણક _____(A) $9yz$ (B) $-9yz$ ✓ (C) $9y^2z$ (D) $-9y^2z$

(3) નીચે આપેલ પદાવલિમાં સજાતીય પદ કયું છે ?

(A) $-7xy^2z, -7x^2yz$ ✓ (B) $-10xyz^2, 3xyz^2$ (C) $3xyz, 3x^2y^2z^2$ (D) $4xyz^2, 4x^2yz$ (4) $3x(3 - 2y)$ અને $2(xy + x^2)$ માં સજાતીય પદો કયા છે ?(A) $9x$ અને $2x^2$ ✓ (B) $-6xy$ અને $2xy$ (C) $9x$ અને $2xy$ (D) $-6xy$ અને $2x^2$ (5) $-xy^2$ ના અવયવ _____(A) $x \times y \times y$ (B) $-1 \times y \times y$ (C) $-1 \times x \times y$ ✓ (D) $-1 \times x \times y \times y$ (6) $-5x^2y^2z$ ના અવયવ _____(A) $-5 \times x \times y \times z$ (B) $-5 \times x^2 \times y \times z$ ✓ (C) $-5 \times x \times x \times y \times y \times z$ (D) $-5 \times x \times y \times z^2$

(7) x માંથી y ના 5 ગણા બાદ કરવા એટલે...

- (A) $5x - y$ (B) $y - 5x$ (C) $x - 5y$ (D) $5y - x$

(8) જો $x = 1$ હોય તો $3x^2 - 5x + 3$ ની કિંમત શું મળે ?

- (A) 1 (B) 0 (C) -1 (D) 11

(9) $123x^2y - 138x^2y$ નું સજાતીય પદ _____

- (A) $15xy$ (B) $-15xy$ (C) $-15xy^2$ (D) $-15x^2y$

(10) y મીટર કાપડમાંથી અડધો મીટરની લંબાઈ ધરાવતા કેટલા સ્કાર્ફ બને ?

- (A) $2y$ (B) $\frac{y}{2}$ (C) $y + 2$ (D) $y + \frac{1}{2}$

પ્રશ્ન-2 ખાલી જગ્યા પૂરો.

(11) એકપદીમાં કુલ પદની સંખ્યા 1 છે.

(12) બે સજાતીય પદનો સરવાળો કે તફાવત સજાતીય પદ મળે.

(13) $3a^2b$ અને $-7ba^2$ એ સજાતીય પદ છે.

(14) $-5a^2b$ અને $-5b^2a$ એ વિજાતીય પદ છે.

(15) 55 કિમી/કલાકની ઝડપથી જતી કાર y કલાકના અંતે 55y અંતર કાપે.

(16) $x + y + z$ પદાવલિ એ એકપદી પણ નથી કે ત્રિપદી પણ નથી.

(17) જો $(3x^2y + 2y^2 + 5)$ માંથી $(x^2y + y^2 + 3)$ બાદ કરવામાં આવે તો મળેલ પરિણામમાં y નો સહગુણક $2x^2$ છે.

(18) $-a - b - c = -a - (\underline{b + c})$

(19) $3x + 23x^2 + 6y^2 + 2x + y^2 + \underline{-23x^2} = 5x + 7y^2$

(20) જો રોહિત પાસે $5yx$ ચોકલેટ હોય અને શાંતનું પાસે $20yx$ ચોકલેટ હોય તો શાંતનું પાસે $15xy$ ચોકલેટ વધુ છે.

(21) નીચે આપેલ પદાવલિમાં x^2 નો સહગુણક શું છે તે લખો.

(a) $x^2 - x + 4$

1

(b) $x^3 - 2x^2 + 3x + 1$

-2

(c) $1 + 2x + 3x^2 + 4x^3$

3

$$(d) \frac{y + y^2x + y^3x^2 + y^4x^3}{y^2}$$

(22) પદાવલિના દરેક પદનો આંકડાકીય સહગુણક લખો.

$$(a) x^3y^3z = \underline{1}$$

$$(b) xy^2z^3 = \underline{1}$$

$$(c) -3xy^2z^3 = \underline{-3}$$

$$(d) 5x^3y^2z = \underline{+5}$$

$$(e) -7x^2y^2z^2 = \underline{-7}$$

(23) નીચે આપેલ પદાવલિના સરવાળા કરો.

$$(a) p^2 - 7pq - q^2 \text{ અને } -3p^2 - 2pq + 7q^2$$

$$\therefore p^2 - 7pq - q^2 - 3p^2 - 2pq + 7q^2$$

$$\therefore -2p^2 - 9pq + 6q^2$$

$$(b) x^3 - x^2y - xy^2 - y^3 \text{ અને } x^3 - 2x^2y + 3xy^2 + 4y$$

$$\therefore x^3 - x^2y - xy^2 - y^3 + x^3 - 2x^2y + 3xy^2 + 4y$$

$$\therefore 2x^3 - 3x^2y + 2xy^2 - y^3 + 4y$$

$$(c) x^3y^2 + x^2y^3 + 3y^4 \text{ અને } x^4 + 3x^3y^3 + 4y^4$$

$$\therefore x^3y^2 + x^2y^3 + 3y^4 + x^4 + 3x^3y^3 + 4y^4$$

$$\therefore x^3y^2 + 4x^2y^3 + x^4 + 7y^4$$

$$(d) uv - vw, vw - wu \text{ અને } wu - uv$$

$$\therefore uv - vw + vw - wu + wu - uv$$

$$\therefore \boxed{= 0}$$

(24) બાદબાકી કરો

(a) $3p^2qr$ માંથી $-7p^2qr$

$$\therefore 3p^2qr - (-7p^2qr)$$

$$\therefore \boxed{10p^2qr}$$

(b) $2x^4 - x^3y^3 + 7y^4$ માંથી $x^4 + 3x^3y^3 + 5y^4$

$$\therefore 2x^4 - x^3y^3 + 7y^4 - x^4 - 3x^3y^3 - 5y^4$$

$$\therefore \boxed{x^4 - 4x^3y^3 + 2y^4}$$

(c) $-a^2 - b^2 + 2ab$ માંથી $-2a^2 - 2b^2$

$$\therefore -a^2 - b^2 + 2ab + 2a^2 + 2b^2$$

$$\therefore \boxed{a^2 + b^2 + 2ab}$$

(d) $y^3 - 15y^2 - y - 11$ માંથી $11 - 15y^2$

$$\therefore y^3 - \cancel{15y^2} - y - 11 - 11 + \cancel{15y^2}$$

$$\therefore \boxed{y^3 - y - 22}$$

(25) $x^3 + 3x^2y + 3xy^2 + y^3$ માં શું ઉમેરીએ તો $x^3 + y^3$ મળે ?

$$\therefore x^3 + 3x^2y + 3xy^2 + y^3 + (-3x^2y - 3xy^2)$$

$$\therefore \boxed{x^3 + y^3}$$

(26) $-7mn + 2m^2 + 3n^2$ માંથી શું બાદ કરીએ તો $m^2 + 2mn + n^2$ મળે.

$$\therefore 3n^2 + 2m^2 - 7mn - (m^2 + 2n^2 - 9mn)$$

$$\boxed{= m^2 + 2mn + n^2}$$

(27) $99x^3 - 33x^2 - 13x - 41$ માં શું ઉમેરીએ તો સરવાળો 0 થાય ?

$$\therefore 99x^3 - 33x^2 - 13x - 41 + (-99x^3 + 33x^2 + 13x + 41)$$

$$\therefore \boxed{= 0}$$

(28) $9a^2 - 15a + 3$ ને 1 માંથી બાદ કરો.

$$\therefore \boxed{-9a^2 + 15a - 2} \quad \left(\because 1 - (9a^2 - 15a + 3) \right)$$

- (29) અર્જુને x લંબાઈ તથા y પહોળાઈ વાળો એક લંબચોરસ પ્લોટ લીધો અને તેમાંથી તેણે y પાયો તથા z ઉંચાઈ ધરાવતો ત્રિકોણાકાર ભાગ વેચી દીધો તો હવે અર્જુન પાસે વધેલા પ્લોટનું ક્ષેત્રફળ શોધો.

$$\therefore \text{લંબચોરસનું ક્ષે.} = xy$$

$$\therefore \text{ત્રિકોણનું ક્ષે.} = \frac{yz}{2}$$

$$\therefore \text{વધેલા પ્લોટનું ક્ષે.} = xy - \frac{yz}{2} = \boxed{y \left(x - \frac{1}{2}z \right)}$$

- (30) જો એક ચોરસ મીટર લોન લગાડવાનો ભાવ રૂ X હોય તો એક ત્રિકોણાકાર મેદાન કે જેનો પાયો y મીટર અને ઉંચાઈ z મીટર છે. તેમાં લોન લગાડવાનો કુલ ખર્ચ કેટલો થશે ?

$$\therefore \text{ત્રિ. ક્ષે.} = \frac{yz}{2} \text{ m}^2$$

$$\therefore 1 \text{ m}^2 \longrightarrow \text{રૂ } x$$

$$\therefore \frac{yz}{2} \text{ m}^2 \longrightarrow (?)$$

$$\Rightarrow \boxed{\frac{x \times yz}{2}}$$

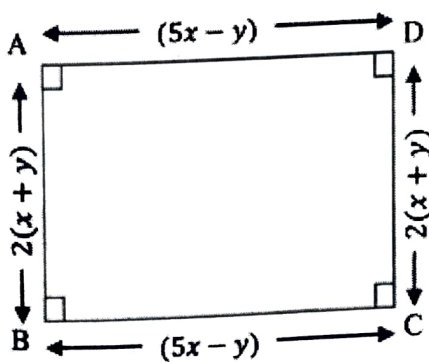
- (31) રોહનને તેના મમ્મીએ રૂ $3xy^2$ અને તેના પપ્પાએ રૂ $5(xy^2 + 2)$ આપ્યા જેમાંથી તેણે તેના જન્મ દિવસ પર રૂ $(10 - 3xy^2)$ ખર્ચ કર્યો, તો હવે રોહન પાસે કેટલા રૂપિયા બચ્યા હશે ?

$$\therefore \text{રાહન પાસે કુલ રૂપિયા} = 3xy^2 + 5xy^2 + 10$$

$$\therefore \text{ખર્ચ} = -3xy^2 + 10$$

$$\therefore \text{વધેલા રૂપિયા} = 3xy^2 + 5xy^2 + 10 - (-3xy^2 + 10)$$

- (32) નીચે આપેલ આકૃતિની પરિમિતિ કહો

$$\therefore 2 (5x + y)$$

$$\therefore 2 ((5x - y) + (2x + 2y))$$

$$\therefore 2 [5x - y + 2x + 2y]$$

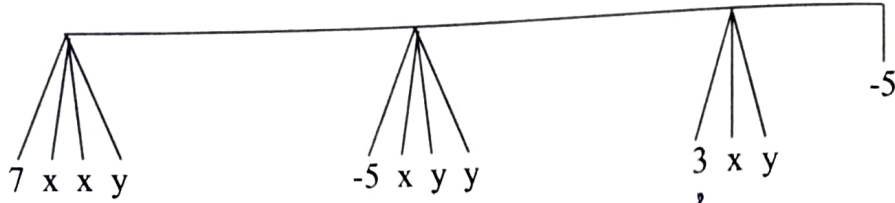
$$\therefore \boxed{2 [7x + y]}$$

$$\boxed{= 11 xy^2}$$

(33) $7xy$ માંથી $-3xy$ નું વિરોધી પદ બાદ કરતાં મળતું પરિણામ _____ છે.

- ✓ (A) $4xy$ (B) $10xy$ (C) $-10xy$ (D) $-4xy$

(34)

ટી ચાર્ટ _____ પદાવલી રજૂ કરે છે. $7x^2y - 5xy^2 + 3xy - 5$

(35) $3y^2 - 5yz - 4z^2$

$$\boxed{-10y^2} - 10yz + \boxed{-15y^2}$$

$$-7y^2 \quad \boxed{z^2} \quad -3z^2$$

(36) $7x^2 + 5x - 3$ માંથી કઈ પદાવલિ બાદ કરતાં મળતું પરિણામ $6x^2 + 3x + 5$ થાય.

$$\therefore 7x^2 + 5x - 3 - (x^2 + 2x - 8) = 6x^2 + 3x + 5$$

(37) $a^2b + b^2a = 30$, જ્યાં $a > b$ થાય તે માટે $a = \dots$ અને $b = \dots$

$\therefore$ for ; $a > b \rightarrow \frac{a}{b} > 1$ (Put 1, 2, 3 value in a

$$\therefore ab(a+b) = 30$$

and B)
 $\therefore$ Hit & Try Method

અધ્યયન નિષ્પત્તિનું સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન

નીચે આપેલ વિધાનને બીજગણિતીય પદાવલિ સ્વરૂપમાં લખો તથા તે એકપદી, દ્વિપદી કે ત્રિપદી છે તે લખો.

- (1) s ના ઘનને t ના ઘનમાંથી બાદ કરતાં

$$t^3 - s^3, \text{ ત્રિપદી}$$

- (2) x બાજુ લંબાઈ ધરાવતા ચોરસનું ક્ષેત્રફળ

$$x^2, \text{ એકપદી}$$

- (3) x ના વર્ગનો z ના ઘન સાથે સરવાળો કરતાં

$$x^2 + z^3, \text{ ત્રિપદી}$$

- (4) a ને b સાથે ગુણો, b ને c સાથે ગુણો તથા c ને a સાથે ગુણો તથા તેમનો સરવાળો કરતાં

$$ab + bc + ca, \text{ ત્રિપદી}$$

પદાવલિના સરવાળા કરો.

- (5)
- $ab + bc + ca$
- અને
- $-bc - ca - ab$

$$\therefore ab + bc + ca - bc - ca - ab$$

$$\boxed{= 0}$$

- (6)
- $a^2 + 3ab - bc$
- ,
- $b^2 + 3bc - ca$
- અને
- $c^2 + 3ca - ab$

$$\therefore a^2 + 3ab - bc + b^2 + 3bc - ca + c^2 + 3ca - ab$$

$$\boxed{\therefore a^2 + b^2 + c^2 + 2ab + 2bc + 2ac}$$

પદાવલિની બાદબાકી કરો.

- (7)
- $b^2 + ab$
- માંથી
- $-a^2 - ab$

$$\therefore b^2 + ab + a^2 + ab$$

$$\boxed{\therefore a^2 + b^2 + 2ab}$$

(8) $-ab - bc - ca$ માંથી $2(ab + bc + ca)$

$$\therefore -ab - bc - ca - 2ab - 2bc - 2ca$$

$$\therefore \boxed{-3ab - 3bc - 3ca}$$

(9) $a = 1$ અને $b = -2$ લઈ પદાવલિની કિંમત મેળવો.

(a) $a^2 + b^2 + 3ab$

$$\therefore (1)^2 + (-2)^2 + 3(1)(-2)$$

$$\therefore 1 + 4 - 6$$

$$\therefore \boxed{-1}$$

(b) $a^3 + a^2b + ab^2 + b^3$

$$\therefore (1)^3 + (1)^2(-2) + (1)(-2)^2 + (-2)^3$$

$$\therefore 1 - 2 + 4 - 8$$

$$\therefore \boxed{-5}$$

(10) $m = 1$, $n = -1$ અને $p = -2$ લઈ પદાવલિની કિંમત મેળવો.

$$m^3 + n^3 + p^3 - 3mnp$$

$$\therefore (1)^3 + (-1)^3 + (-2)^3 - 3(1)(-1)(-2)$$

$$\therefore 1 - 1 - 8 + 3 - 2$$

વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સ્થિતિ											નિશાનીઓની કુલ સંખ્યા		
પ્રશ્ન નં. અ.નિ.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	x	?	✓
12.1													
12.2													
12.3													
પરિણામનું એકંદર													

શિક્ષકની સહી :

વાલીની સહી :